

ARAŞTIRMA MAKALESİ

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Kadın Olgusuna İlişkin Algılarının Belirlenmesi*

Recep Özkan¹

Öz

Eğitim Fakültesi öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgelerinin belirlenmesinin amaçlandığı çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni kullanılmıştır. Araştırma Eğitim Fakültesi Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Resim İş ve Müzik Öğretmenliğinden 107 erkek, 189 kadın olmak üzere toplam 296 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir. Tüm bölümler toplamında üretilen metafor sayısı ise 234'dür. Kategoriler içerisinde en çok niteleme, en az canlı kategorisinde metafor üretilmiştir. Öğrencilerin ürettikleri metaforlar; "canlı, otorite, tabiat, nesne, soyut ve niteleme" olmak üzere altı kategoride değerlendirilmiştir. Canlı kategorisinde "kuş" metaforu dışında üretilen metaforların hepsi olumsuzluk çağrıştıran metaforlardır. Tüm bölümlerde "anne", "çiçek-gül ve "su" metaforu ortak üretilmiştir. Üretilen metaforların çoğunluğu olumlu anlam çağrıştırmasına rağmen "... çünkü" kısmında yapılan açıklamalarda olumsuz anlamlar yüklendiği görülmüştür. Otorite kategorisinde üretilen metaforlar olumlu anlamlar çağrıştıran, kadını olmazsa olmaz konumuna koyan metaforlardır. Nesne kategorisinde en çok "yemek ve kitap metaforları üretilmiştir. "sigara" metaforu dışındaki tüm metaforlar olumlu anlamdaki metaforlardır.

Anahtar Kelimeler

Metafor • Kadın • Eğitim fakültesi • Olgubilim • Toplumsal yapı

* Bu çalışma 24. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresinde sunulan sözlü bildiriden geliştirilmiştir.

1 Recep Özkan (Doç. Dr.)
Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi,
Eğitim Bilimleri Bölümü, Niğde.
Eposta: recepozkan33@hotmail.com

Eđitim-öğretim etkinliklerinde, özellikle bilinmeyen durumların, konu ve kavramların daha kolay kavratılmasında yoğun bir şekilde metaforlardan yararlanılmaktadır. Metaforların esasý, bir şeyi bir başka bir şeyin bakış açısı ile anlatmak ve tecrübe etmek olup, şeylerin öğretiminde özellikle öğrencilere can simidi olmaktadır. Ayrıca bireylerin açıklamak istediği duruma ilişkin kavram ve terminolojiyi tam olarak açıklayamadıkları durumda ve analiz edilmek istenen kavramların nasıl algılandığını ortaya çıkarmada da metaforlardan yararlanılmaktadır (Cerit, 2008, s. 7-8). Ünal ve Ünal (2010, s. 924) metaforların bilinmez olanları, bilinen deneyimler yoluyla açıklamak olduğunu belirtir. Saban (2004) ise metaforu, olayların ortaya çıkışı ve işleyişi hakkında birey düşüncesini yapılandıran, yönlendiren ve kontrol eden en güçlü zihinsel araçlardan birisi olarak görür. Metaforlar, bireylerin karşıdakinin az bildiği ya da hiç bilmediği bir şeyi açıklamada, daha iyi bildiği bir şeyden yola çıkarak açıklama yoluna gitmelerini sağlamada yardımcı olmaktadır. Ayrıca metaforlar aracılığıyla, iki benzeşmez olgu arasında bir ilişki kurarak belli bir zihinsel şemanın başka bir zihinsel şema üzerine yansıtılmasına olanak vermesi (Saban, 2009, s. 282) açısından önemli görülmektedir. Dolayısıyla metaforlar, hem öğretmenlerin gerçekleştirdikleri öğretim etkinliklerinde, hem de öğrencilerin bireysel öğrenmelerinde etkili olmakta, bilinmeyenin öğretilmesinde öğretmene yardımcı olmakta, ilk kez karşılaşılanın öğrenilmesinde öğrenciye kolaylık sağlamaktadır.

Metafor çalışmaları çok uzun zamandır ilgi odağı olmakta ve birçok alanda kullanılmaktadır. Daha çok edebiyat alanında kullanıldığı varsayılan metafor terimi aslında bireylerin günlük yaşamında da sıklıkla kullandıkları dilsel bir benzetme olgusudur (Öztürk, 2007, s. 56). Ulusal ve uluslararası eğitim literatüründe de metaforu konu edinen çalışmalar oldukça yaygındır (Saban, 2009, s. 282).

Metaforlar, eğitim-öğretim etkinliklerinde değişik amaçlar için eğitimin çeşitli alanlarında kullanılabilir (Döş, 2010, s. 609). Eğitim yönetiminde metaforlara müfredat geliştirme ve plânlamada; öğretim alanında da öğrenmeyi teşvik etme ve yaratıcı düşünceyi geliştirmede başvurulmaktadır (Vadebon-coeur ve Torres, 2003, s. 88'den akt., Arslan ve Bayrakçı, 2006, s. 101). Eğitim-öğretim etkinliklerinde, bilgiler arası bağ kurarak kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilmesi önemlidir. Yeni öğrenmeler ile önceden var olan bilgiler arasında güçlü bağlar kurulduğu zaman akılda tutma daha iyi gerçekleşmektedir. Metaforun bir öğretim aracı olarak en önemli yönlerinden birisi de uzun dönem akılda tutmayı sağlayıcı bir ortam yaratabilmesi (Arslan ve Bayrakçı, 2006, s. 102) dolayısıyla kalıcı öğrenmenin gerçekleştirilmesidir.

İnsan bazen düşündüklerini açıklamakta zorlanabilmekte ya da açıkça ortaya koymak istememektedir. Bu noktada metaforlar yukarıda da değinildiği gibi tam bir can simidi görevi görmektedir. Çünkü metaforlar, bireylerin düşünce süreçlerini yansıtmakta ve bundan dolayı dilde ve düşüncedeki harita araştırmaları için iyi bir

kaynak görevi görmektedir. Metafor sadece bir dilsel fenomen değildir, aynı zamanda daha temelde dünyamızı şekillendiren kavramsal ve deneysel bir süreçtir (Su, 2002, s. 589–590’dan akt., Özcan ve Demir, 2011, s. 106–126). Lakoff ve Johnson (2005’ten akt., Cerit, 2008) metaforların dünyayı anlamak, açıklamak, kurmak ve örgütlemek amacıyla insanoğlunun keşfettiği belli başlı dilsel araçlar olduğunu belirtmişlerdir. Bu nedenle de metaforların, insanların kendi gerçekliklerini nasıl kurdukları ve dünyayı nasıl algıladıklarının kavranılmasında yardımcı olacağını ifade etmişlerdir.

Metafor araştırmaları yoluyla, bireylerin şeylere nasıl bir anlam yüklediklerini anlamak mümkün olmaktadır. Bireylerin şeyleri açıklamada kullandıkları metaforlar yoluyla, o şeyler ile ilgili zihinlerin arka planında nelerin olduğu anlaşılabilir. Bir şeyin ne olduğu sorulduğunda yapılan açıklama ile, o şeyi metaforlarla tanımlaması istendiğinde ortaya çıkan metafor/lar kişilerin gerçek anlamda o şeye nasıl baktıklarını, o şeyle ilgili ne düşündüklerini, nasıl bir anlam yüklediklerini de ortaya çıkarmak olasıdır. Metaforlar bu tür ilişkilerin kurulmasını sağlayan zihinsel araçlardır. Bunu da zihinde meydana gelen bir dizi bilişsel süreçler aracılığı ile yaparlar. (Arslan ve Bayrakçı, 2006, s. 100). Dolayısıyla eğitimsel fenomendeki algıları zenginleştirmek için başvurulan teorik düşünmenin yaratıcı sonucu olan metaforlar (İnbar, 1996’dan akt., Cerit, 2008) analiz edilmek istenen kavramlarının nasıl algılandığını ortaya çıkarmaya katkı sağlamaktadır (Cerit, 2008, s. 6). Bu çalışmada da bu yolla öğrencilerin kadın olgusuna yönelik, zihinlerinin arka planındaki, gerçek algılarının belirlenmesine çalışılmıştır.

Kadın

İnsanlık tahinden bu güne her alanda kadın erkek çekişmesi var olagelmıştır. Bu çekişmede ibre çoğunluk erkek lehine bir eğilim göstermiş ve göstermeye de devam etmektedir. Geçmişten bugüne bütün toplumlarda ve çağlarda kadın, vazgeçilmez bir varlık olarak (Gülaçtı, 2012, s. 78) görülmesine rağmen erkek üstünlüğü öne çıkmaktadır. Toplamların, zaman ve mekâna bağlı olarak buldukları coğrafyada farklı kültür ve dinlerin de etkisiyle kurmuş oldukları devletlerde kadınların rollerinde de bir takım değişimler yaşandığı görülmektedir (Gündüz, 2012, s. 130).

Birinin varlığı diğerine muhtaçlık gösteren kadın ve erkek olgusu, toplumsal yapıya göre farklılık gösterse de çoğunlukla bir güç mücadelesi şeklinde süregelmektedir. Bu mücadele kimi zaman cinsiyet ayrımı, kimi zaman sosyal statü vb. farklı boyutlarda devam etmektedir. Kadın-erkek eşitliği, toplumun her alanında olduğu gibi eğitim alanında da üzerinde önemle durulması gereken bir konudur (Başarır ve Sarı, 2015, s. 42). Son zamanlarda bu mücadele daha çok eşitlik bağlamında öne çıkarken, yapılan son çalışmalarda, eşitlikten ziyade adalet kavramının kullanılması yoluyla konunun önemi anlatılmaya çalışılmaktadır.

Kadının erkek karşısındaki konumunun birçok açıdan farklılığı söz konusudur. Bu faktörlerin içinde de ekonomi öne çıkmaktadır. Tarihsel olarak kadının erkek karşısında ağırlığını yitirmesi ekonomik temellere dayanmaktadır (Kaymaz, 2010, s. 334). İnsanların birlikte yaşamaya başlamaları ile birlikte, kadının üretim faaliyeti içinde yer aldığı görülmektedir (İçli ve Öğün, 1988). Her ne kadar kadın üretim faaliyetinin içinde görülse de kadın algısının değişmesi pek mümkün olamamaktadır. Çünkü algılardaki değişim kültürel faktörlerle ilişkili olup uzun zaman gerektirmektedir.

Kadın Algısındaki Değişme

Uzun yıllardan beri cinsler arası farklılık varlığını sürdürmektedir. Bu farklılıkta kadının ikinci sınıf vatandaş olarak algılanması söz konusudur. Genel ortamlarda birçok zaman birçok kişi kadının öneminden, erkekle aynı seviyede olmasından bahsetse de aslında farklı ortamlarda sergilediği tavır ve davranışlarından düşüncesinin tam da bu olmadığı ortaya çıkmaktadır. Özellikle son dönemde kadına yönelik, kadının sosyal yaşamdaki önemine yönelik çalışmalarla farkındalık eskiye göre gelişmiş olsa dahi uygulamada özellikle aile içi ilişkilerde, işe girme vb. durumlarda açıkça ayrımcılığın olduğu görülmektedir. Bu durumda, teoride söylenenlerle uygulamada yapılanların birbirine uymadığını söylemek yanlış olmaz.

Yukarıda belirtilen olumsuzluklar ve farklı uygulamaların ortaya çıkmasında toplumsal yapının bir bakıma zorunlu kıldığı geçmişten gelen alışkanlıkların etkisi oldukça fazladır. Çünkü sosyal bir varlık olan bireyin, sosyal etkisinden kurtulması oldukça zor olmaktadır. Yerleşmiş alışkanlıkların etkisinin ortadan kaldırılması kolay olmamaktadır. Bazen bu durumun giderilmesi yüzyıllar gerektirebilmekte dolayısıyla çok uzun bir süreye ihtiyaç duyulmaktadır. Sürecin kısa ya da uzunluğu toplumun değişime karşı tutumuyla ilgilidir. Çünkü alışkanlıkların yerleşmesinden sonra onları değiştirmeye kalkmak tehlikelidir (Rousseau, 1999, s. 84). Bu durum yani sürecin kısa ya da uzun oluşu birazda toplumun geleneksel ya da çağdaş anlayışa sahip olup olmamasıyla yakından ilişkilidir.

Geleneksel toplumlar değişimi daha sancılı yaşamakta, dolayısıyla süreç daha uzun olabilmektedir. Geleneğin ayırt edici özelliği ritüel ve tekrar olup, gruplar, topluluk ya da kolektif yapıların özelliğidir. Geleneksel bir pratiğe uyan birisi başka alternatif arama ihtiyacı duymaz (Giddens, 2000, s. 55). Gelenekler benimsenmeleri durumunda, onu benimseyenler için, eylem ya da inançlarının diğer parçaları kadar hayati (Shils, 2002'den akt., Aksoy, 2003, s. 17) öneme sahip olurlar. Güngör (1990, s. 33–42) bu durumu Sosyolog Parson'un geleneksel kültür içerisinde kalanların yenilik diye getirilen şeyleri geleceğe karşı bir tehdit şeklinde görürler sözleriyle açıklayarak Türkiye'de değişim hareketlerinin büyük bir kısmının halk nazarında savaşta bizi yenemeyen düşmanların kendi münevverlerimiz aracılığı ile bize galip gelmesi şeklinde algılandığını belirtir. Büyükdüvenci (2000, s. 26) insanın kendini

biçimlendiren çevresel (toplumsal) güçler üzerinde bir denetim sağlamasının olanaklı olamayacağını, kültürün çekim gücü dışına çıkamayacağını belirterek, insanın bir bakıma kendi kültüründen başka bir şey olmadığını söyler. Berkes (1997, s. 16–17) ise değişmenin, bir toplumun hayatında önemli yeri olan sınıfların ve genel olarak halk yığınların değişikliği istemesi, itmesi ve yürütmesi işi haline gelmedikçe o değişimin toplumu daha iyiye değil, belki daha kötüye götüreceğini belirtir.

Toplumsal yapıdaki ataerkil ilişkilerin ağırlığı, o toplumdaki kadının konumunu da belirlemede önemlidir. Hartman (1981, s. 15'ten akt., Arıkan, 1997) ataerkilliğin erkekler arasında sosyal ilişkileri belirleyen maddi bir temeli olan hiyerarşik düşünce yapısı ile oluştuğunu ve kadınlar üzerinde egemenlik kurma biçimi olduğunu söyler. Bu egemenlik kurma biçimi ise tarihsel süreç içerisinde biçim değiştirerek de olsa süregelmektedir. Geçmişten gelen birikimlerin etkisiyle ortaya çıkan toplumsal cinsiyet olgusu, toplum içerisinde kadın ve erkeğe yüklenen rollerde de farklılaşmayı beraberinde getirmiştir. Birey bu rolleri doğduğu andan başlayarak ailede ve daha geniş toplumsal çerçevedeki deneyimleri aracılığıyla ve kurumsal yollardan (okul, basın vb.) dizgesel olarak öğrenmektedir. Toplumsal cinsiyet kavramının içeriği toplumlara göre farklılıklar gösterirken, kavram bir yandan da, tarihsel süreç içerisinde değişime uğramıştır (Cincotta, 1978; Wharton, 2005'ten akt., Çubukçu ve Sivaslıgil, 2005). Özellikle erkeği öne çıkaran, bunun yanında kadını geri plana iten anlayış, bazı zamanlarda bazı toplumlarda kadını toplumdan tecride kadar gitmiştir Doğan (2009, s. 11–12) kadının tecridi sorununun toprağa bağlı bir yaşama geçiş süreciyle başladığını, yerleşik kültürün ön gördüğü toplumsal gerekliliklerin doğal bir sonucu olduğunu ileri sürer. İçli (1998) ise insanların birlikte yaşamaya başlamaları ile birlikte, kadının üretim faaliyeti içinde yer aldığını, özellikle savaş döneminde ve savaş sonrası yıllarda kadınların ücretli olarak iş gücüne katılmalarında artışlar olduğunu belirtmektedir. Özel zamanlarda kadının sosyal yaşama girdiği görülse de bu durumun erkeklerin sayısal olarak bazı işlere yetmemeleri sonucu gerçekleştiği söylenebilir. Ayrıca özel durum/ların ortadan kalkmasıyla da erkek egemenliğinin tekrar öne çıktığı da bir gerçektir.

Toplumsal Yapı, Kalkınma ve Kadın

Toplumsal yapının önemli iki unsurundan biri olan kadını hesaba katmadan, kalkınmayı gerçekleştirmek bir yana kalkınma planları yapmak dahi mümkün değildir. Her türlü kalkınma hamlesinde her iki cinsin özellikle de kadının rolü oldukça fazla olmaktadır. Yalnız burada kadının da eğitim seviyesinin önemini vurgulamakta fayda vardır. Çünkü kalkınma ve eğitim arasında doğrudan bir ilişki vardır (Altundemir, 2012; Büyükaşlan, 1995; Çetin, 2014; Kaya ve Tomal, 2011; Küçüker, 2012; Taş ve Yenilmez, 2008; Yapıcı, 2003). Toplumsal yapının oluşmasında kadın ve erkek birbirlerine muhtaç iki varlıktır. Biri olmadan diğ erinin olması mümkün değildir.

Bu durumda kadını erkekle aynı düzeyde görmek tartışma konusu bile edilmeden doğal sayılmalıdır. Çünkü toplumun ve ailenin pedagojik, psikolojik ve ekonomik yükünün en az yarısı kadının omuzlarındadır. Mutlu bir ailenin ve mutlu bir toplumun önkoşullarından biri kadına da erkeğe tanınan hakların tanınmasında yatar (Salıhoğlu, 1988). Merter (2007, s. 222) eğitim seviyesi yüksek, özellikle kadının eğitiminin yüksek olduğu ailelerde çocukların eğitimden yararlanma olanakları, kültürel donanımları ve okul başarıları yüksek olacaktır demektedir. Alınan eğitimin etkililiği ve niteliği değişim sürecine uyumlu orantılıdır. Kadın eğitimi de bu hızlı değişikliklere uyum sağlanmasında önemli bir önkoşuldur. Ayrıca alınan eğitim kadının statüsünün yükselmesini, üretime dolayısıyla kalkınmaya daha fazla katılımı sağlamaktadır (Can, 2008, s. 36). Eğitim yoluyla; kadınların hareket ve girişim özgürlüğü arttırılmakta, ilgilerini ve çıkarlarını özel yaşamın dışına çıkarma, geleneksel kadın ortamlarından farklı çevrelerle tanışma şansı verilmektedir (Özpolat, 2010). Ailedeki kadının eğitim düzeyi (burada diplomadan çok eğitim kastedilmektedir) çocukların yetiştirilmesi ve topluma kazandırılmasıyla doğru orantılıdır. Dolayısıyla toplumsal kalkınma ve huzur ortamının sağlanmasında da kadının eğitim düzeyinin önemi oldukça fazladır.

Birçok ülkede, mevcut aktif nüfusun bir kısmını oluşturan kadınlar, kalkınmanın dayandırabileceği insan kaynakları içinde kabul edilmektedir (Sağ, 2001, s. 10). Kadın katılımını hesaba katmadan yapılan kalkınma planlarının gerçekleştirilmesi mümkün olmamakla birlikte uygulanması da kolay olmayacaktır. Toplumsal kalkınma ile ilgili yapılması planlanan bütün uygulamaların kadını da işin içine katması başarısı için gerekli ve şarttır. Aksi durum mutlak surette aksaklıkların ortaya çıkmasına neden olur. Bahsedilen bu uygulamalarda kadını hesaba katma yanında, bir taraftan da kadınların eğitimine ağırlık verilerek, kendi ayakları üzerinde durabilen, başkalarına bağımlı olmadan yaşayabilecek bireyler olmalarını sağlamak gerekmektedir. Başkalarına bağılı olmadan yaşamını sürdürebilen ve bilinçli kararlar alabilen kadınlar sosyal eşitliğin sağlanmasında da çok önemli bir rol oynamaktadır (Özpolat ve Yıldırım, 2009).

Bilinçli, kendine güvenen, toplumsal hayatta etkin ve kararlı kadınların yetiştirilmesi, her alanda yapılacak hamlelerle mümkün olmaktadır. Bunların başında ise eğitim gelmektedir. Aileden başlayarak, örgün ve yaygın eğitim kurumları aracılığıyla sistemli bir eğitim hamlesi gereklidir. Bu alanda son dönemde önemli uygulamalara girildiği muhakkaktır. Ders kitaplarından, program içeriklerine, öğretmenlerin lisans programlarından hizmet içi programlarına kadar konunun hassasiyetle ele alınması gerekmektedir. Girişimlerin kâğıt üzerinde yapılmasından ziyade uygulamaya geçirilmesi de oldukça önemli olmaktadır. Türkiye'deki aksaklıkların temelinde, uygulamadan ziyade teorik üzerinde yoğunlaşılması, uygulamaların yeterince önemsenmemesi yatmaktadır.

Bir başka önemli problemde içselleştirmedir. Yapılması planlananların toplumun her kesimince içselleştirilmesinin sağlanması problemin çözümünde çok önemli bir adım olmaktadır. Burada içselleştirmeden kasıt, bireylerin söyledikleri ile yaptıklarının tutarlı olmasıdır. Yoksa bilgilerin ezberletilmesi değildir. Bizdeki problemin önemli bir yönü tamda burasıdır. Hemen her kesimden herkes, her konuda ahkâm keserken iş uygulamaya geldiğinde problemler kendini göstermektedir. Kadın konusunda da durum aynen bu şekildedir. Karısına şiddet uygulayan kocadan tutunda çocuğunu erken yaşta evlendiren babaya kadar hemen herkes, toplumda kadının yeri ve önemi konusunda konuşmakta, kadının ne derece önemli ve değer verilmesi gereken birey olduğunu söylemekte, hatta bu konuda herkesten bilgili olduğunu ortaya koymaya çalışmaktadır. Fakat iş icraata geldiğinde söylenenlerle yapılanlar tam tersi bir durum ortaya çıkarmaktadır. Türk toplumsal yapısında bu duruma, ataerkil yapının hâkim olması önemli bir etken olmaktadır. Yapılan çalışmalar ailede var olan ve kadınları daha dezavantajlı bir konuma düşüren bu ataerkil yapılanmanın üniversitelerde de benzer bir şekilde devam ettiğini göstermektedir (Başarır ve Sarı, 2015, s. 42). Bu çalışmada bir noktada üniversite öğrencilerinin bu ataerkil yapıdan ne derece kurtuldukları, kadın olgusuna yönelik nasıl bir zihinsel yapıda olduklarını belirlemek açısından önemli görülmektedir.

Bu çalışmada eğitim fakültesi ikinci sınıf öğrencilerinin kadın olgusuna yönelik algılarını belirlemek amaçlanmıştır. Kadın nedir diye sorulduğunda yapılan tanımlar ile kadın ... gibidir ya da kadın ...ya benzer şeklinde sorulduğunda alınan cevapların farklılığı kişilerin kadınla ilgili zihinlerinde yer eden gerçek algılarının ortaya çıkarılması mümkün olabilmektedir. Metaforlar bireylerim hem kendilerini hem de dünyayı algılama biçimlerini ortaya koymada yardımcıdırlar bu nedenle de, metaforlardan bireylerin yaşam algılarını belirlemede oldukça fazla yararlanılabilmektedir. Başka bir ifadeyle metaforlar aracılığıyla bireylerin şeyle ilgili iç dünyalarının dışa vurulmasının sağlanması da mümkün olabilmektedir. Metafor kullanımı, genel olarak dünyayı kavrayışımıza yardım eden bir düşünme ve görme biçimi anlamına gelir (Çelikten, 2006, s. 270). Bu nedenle çalışmada eğitim fakültesi ikinci sınıf öğrencilerinin kadınla ilgili gerçek algılarının belirlenmesi problem konusu yapılmıştır.

Eğitim Fakültesi ikinci sınıf öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgelerinin belirlenmesi amaçlanmış olup bu amaç çerçevesinde şu sorulara cevap aranmıştır: 1- Öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin sahip oldukları metaforlar nelerdir? 2- Öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin belirledikleri metaforlar ortak özellikleri bakımından hangi kavramsal kategoriler altında toplanabilir? 3- Öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin belirledikleri metaforlar cinsiyet düzeyi bakımından farklılık göstermekte midir? 4- Öğrencilerin ürettikleri metaforlarda bölümlere göre bir farklılık var mıdır?

Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden olan olgubilim (fenomenoloji/phenomology) deseni kullanılmıştır. 2014-2015 öğretim yılında, eğitim fakültesinden aşağıdaki isimleri verilen bölümlerde okuyan öğrencilerden tesadüfi örnekleme yoluyla seçilen öğrenciler araştırmaya katılmıştır.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bölümler bazında cinsiyete göre dağılımı Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1
Araştırmaya Katılan Öğrencilerin Cinsiyete Göre Dağılımı

	Sınıflar										Genel Toplam
	Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik		
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
	50	33	55	45	49	20	21	5	14	4	
Toplam	83		100		69		26		18		296

Tabloda görüldüğü gibi, araştırmaya 5 bölümden toplam 296 öğrenci katılmıştır. Türkçe öğretmenliğinden 50 kadın ve 33 erkek olmak üzere toplam 83, sosyal bilgiler öğretmenliğinden 55 kadın ve 45 erkek olmak üzere toplam 100, fen bilgisi öğretmenliğinden 49 kadın ve 20 erkek olmak üzere toplam 69, resim öğretmenliğinden 21 kadın ve 5 erkek olmak üzere toplam 26 ve müzik öğretmenliğinden ise 14 kadın ve 4 erkek olmak üzere toplamda 18 kişi katılmıştır. Araştırma 107 erkek, 189 kadın olmak üzere 296 öğrencinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

Verilerin Toplanması

Eğitim fakültesi ikinci sınıf öğrencilerinin kadın olgusuna ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeleri belirlemek amacıyla; her bir katılımcıya “kadın. . . dır/gibidir; çünkü . . .” cümlesinin yer aldığı önceden hazırlanmış bir form dağıtıldı ve bu formdaki “kadın. . . dır/gibidir; çünkü . . .” yazan boşlukları tamamlamaları istendi. Bu amaç için verilen formdaki “kadın. . . dır/gibidir” bölümüne sadece tek bir zihinsel imge (metafor) yazmaları, “çünkü . . .” yerine ise ürettikleri metafora yoğunlaşarak düşüncelerini yaklaşık 20 dakika içinde dile getirmeleri istendi. Katılımcılara yapılan işin akademik bir çalışma olduğunu, düşüncelerini açıklıkla ifade etmelerinin çalışmanın güvenilirliği açısından önemli olduğu ve verdikleri cevapların hiç kimse tarafından bilinmesinin mümkün olmadığı açıkça anlatıldı. Ayrıca katılımcılarda gönüllülük esası arandı.

Metaforun bir araştırma aracı olarak kullanıldığı çalışmalarda “gibi” kavramı genellikle “metaforun konusu” ile “metaforun kaynağı” arasındaki bağı daha açık bir şekilde çağrıştırmak için kullanılır. Bu çalışmada “çünkü” kavramına da yer verilerek katılımcıların kendi metaforları için bir “gerekçe” (veya “mantıksal dayanak”) sunmaları da istendi. Öğretmen adaylarının kendi el yazılarıyla kaleme aldıkları bu kompozisyonlar, birer “belge” ve “doküman” olarak bu çalışmada temel veri kaynağı olarak kullanıldı (Saban, 2009, s. 286).

Verilerin analiz edilmesinde öncelikle, formdaki “...benzer/gibidir” kısmına yazılan metafor kavramaları tasnif edilip kategoriler tablolar halinde oluşturuldu. Daha sonrada “çünkü...” kısmına yazılan açıklamalar üzerinde yorumlamalara gidilmeye çalışıldı. Fakat yapılan uygulamada araştırmaya katılan öğrencilerin çok büyük bir kısmı “çünkü...” kısmına bir iki kelime açıklama yaptıkları görüldü. Bu duruma şu an yayın aşamasında olan birkaç çalışmada da rastlanmaktadır.

Verilerin Analiz Edilmesi

Verilerin analizinde aşağıdaki aşamalar takip edilmiştir:

(i) Katılımcıların doldurdıkları formlar cinsiyet ve öğrencilerin okuduğu bölümlere göre tasnif edildi ve tüm formlara sıra numarası verildi (örnek: Türkçe öğretmenliği ikinci sınıf a şubesinde okuyan erkek bir öğrencinin formuna TAe1, b şubesinde kadınsa TBk1..., şube yoksa müzik öğretmenliğinde olduğu gibi Me1 gibi şube belirtilmeden). Formlar tasnif edildikten sonra üretilen metaforların tasnifi yapıldı. Bu tasnif sırasında elde edilen metaforlara göre kategoriler oluşturuldu. Sonuçta metaforlar; “canlı, otorite, tabiat, nesne, soyut ve nitelme” kategorilerinde yine cinsiyete göre listelendi. Kategorilerin oluşturulmasında katılımcıların belirledikleri kavramlar (metaforlar) araştırmacı tarafından ön sınıflamaya tabi tutuldu. Daha sonra ön sınıflamada ortaya çıkan kategoriler 2 eğitim bilimleri uzmanı ve 2 Türk dili ve edebiyatı uzmanının da görüşleri alınarak son şekli verildi. Her bir öğrencinin doldurduğu formlardan hareketle belirtilen ana başlıklar altında sıralanan metaforlar ve açıklamaları yazıldı. Her bir ana başlık altında belirtilen metafor ve açıklaması, açıklamanın sonuna ise ilk tasnifte verilen sıra numarası yazıldı. Ayrıca figüratif dil kullanımı içinde yer alan metaforların belirlenmesi ve bu kullanımların özelliklerinin belirlenmesi bu çalışmanın odağını oluşturduğundan, çalışma grubunda yer alanlar öğrencilerin ürettikleri doğrudan anlatımlar-yargılar kapsamı dışı bırakılmıştır. (ii) Formların bilgisayara kaydedilme aşamasıdır. Bu aşamada ise son şekli verilen yani ayıklanan formlar bilgisayar ortamında hazırlanan tablolara cinsiyete göre ayrı ayrı işlenmiştir. (iii) Metaforlar ortak özellikleri dikkate alınarak benzer olanların aynı kavramsal kategori altında sınıflanması yapılmıştır. Örneğin ağaç-meyveli ağaç= ağaç metaforu olarak ele alınmış. Bu aşamada bir önceki aşamada bilgisayara kaydedilen bilgiler, önce araştırmacının kendisi tarafından soyut ve somut olmak üzere iki kategoriye ayrılarak tabloleştirilmiştir. Yukarıda da belirtildiği gibi sempozyumda sunulan bildiriden geliştirilen bu çalışmanın sempozyum sunusunda; Sözer ve Özkan (2014) ile Özkan’da (2015) olduğu gibi “canlı, otorite, tabiat, nesne, soyut ve nitelme” kategorilerinde yine cinsiyete göre sınıflama yapılarak sunulmuştur. (iv) geçerlilik güvenilirlik aşamasında; bulgular bölümünde tabloların yorumlanmasında öğrenciler tarafından üretilen metaforlara ilişkin açıklamaları derlenerek yazılmış ve bu açıklamalar araştırmanın temel veri kaynağı kabul edilmiştir. Araştırmanın güvenilirliğini sağlamaya yönelik olarak da, bütün formların bilgisayara işlenmesinden sonra elde

edilen veriler, önce araştırmacının kendisi tarafından kategorilere ayrılmıştır. Ortaya çıkan kategorilere, iki eğitim bilimleri uzmanı ve iki Türk dili ve edebiyatı uzmanının da görüşleri alınarak son şekli verilmiştir. Formların analizinde, “çünkü” bölümündeki katılımcıların ifadelerini değiştirmeden olduğu gibi alarak sınıflama yapılmıştır. Formların incelenmesi sırasında anlaşılmayan bazı ifadeler düzeltilmiş, noktalama, şive vb. durumlara müdahale edilmemiştir. (v) nicel veri analizi aşamasıdır. Bu aşamada da uzmanların görüşleri doğrultusunda son şekli verilen kategoriler tablolandırıldıktan sonra sayısal veriler üzerinden yorumlamaları yapılmıştır.

Bulgular

Tablo 2
Bölgümlere Göre Üretilen Metafor Sayısı

	Sınıflar									
	Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
	43	30	38	35	36	18	15	4	11	4
Toplam	73		73		54		19		15	

Bölgümlere göre üretilen metafor sayılarına bakıldığında 73 metaforla en çok sosyal bilgiler ve Türkçe, daha sonrada fen bilgisi öğretmenlikleri gelmektedir. Tüm bölümler toplamında üretilen metafor sayısı ise 234'tür. Katılımcı sayısı ve üretilen metafor sayılarına bakıldığında, müzik öğretmenliğinde okuyan erkekler öğrenciler dışında tüm bölümlerde ortak metafor üretilirken, müzik öğretmenliği erkeklerinin dördünde farklı metafor ürettikleri görülmektedir.

Tablo 3
Canlı Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Metafor	Sınıflar									
	Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik	
	K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
Bukalemun		1				1				
Karıncı			1							
Kedi									1	
Kelebek						1	1			
Köpek							1			
Kuş	1	1	1		2	1				
Yılan					1	1				
TOPLAM	1	2	2	-	4	3	2	-	1	-

Canlı kategorisinde 7 ayrı metafor 15 kişi tarafından üretilmiştir. Bu kategoride “kuş” metaforu dışında üretilen metaforların hepsi olumsuzluk çağrıştıran metaforlardır. Fen bilgisi öğretmenliğinde 2 kişi “kuş” metaforunu üretirken diğer 6 metafor her bölümde birer kişi tarafından üretilmiştir. Toplamda da en çok 6 kişiyle “kuş” metaforu üretilmiştir. Fen bilgisi öğretmenliği en çok metafor üreten bölüm olup, bu kategoride resim ve müzikte erkekler metafor üretmemişlerdir.

Tablo 4

Tabiat kategorisine ilişkin metaforların görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar										
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik		
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
1	Ağaç		2		1	1						
2	Ateş	1				2						
3	Biber					1						
4	Çiçek -gül	7		4	1	3	2	3	1	1		
5	Deniz									1		
6	Dünya				1							
7	Fidan							1				
8	Gökyüzü					4						
9	Güneş	1	1	1				1				
10	Hava					1						
11	Kar tanesi	1										
12	Meyve		1									
13	Nergis		1									
14	Pamuk					1		1				
15	Su	1	4	2	1		1		2	1		
16	Sünger				1							
17	Toprak		2			2		2				
18	Üzüm	2										
19	Yağmur					1						
Toplam kişi sayısı		13	11	7	5	16	3	8	3	3	-	

Bu kategoride üretilen metafor gerekçeleri ise şu şekildedir: *TBk18. Çok sıkarsan elindeki kuş gibi çırpınır. Çok serbest bırakırsan da elinden uçar gider. O yüzden elinde tutmayı bilmek gerekFAk4. Toplumda olsun hayatımızda olsun kadın önemli bir yere sahiptir. Aileyi ayakta tutan dişi kuştur SCk98.Kadın o kadar sinsidir ki yaptığı bazı hareketleri şeytan bile ayakta alkışlarFAe32. Yavaş ve sinsi ilerler. Daha sonra fırsatını bulunca ısırır. Can yakarFBk7.* Kuş metaforu ile ilgili gerekçelerde, kadının nazikliği, davranmayı bilmeme durumunda incineceği, idare etmeyi bilmek gerektiği özellikle daha çok kadınlar tarafından belirtilmektedir. Yılan, kedi, köpek gibi olumsuzluk ifade eden metaforlar fen, resim ve müzik öğrencilerince üretilmiş olup sosyal ve Türkçe öğretmenliği öğrencilerinin bu olumsuz metaforları üretmedikleri görülmektedir.

Tabiat kategorisinde toplam 19 metafor 69 kişi tarafından üretilmiştir. Tüm bölümlerde toplamda 22 kişiyle “çiçek-gül ve 12 kişiyle su” metaforu üretilmiştir. Çiçek-gül metaforunu 7 kişiyle Türkçe öğretmenliğinde kadınlar üretmiştir.

Bu kategori ile ilgili metafor gerekçeleri aşağıdaki gibidir: *Bir ağaca gerekli değer verip gerekli ihtiyaçlar karşılanırsa o ağaç ayakta kalır ve bize de ödül olarak meyve verir. Kadın da aynen böyledir. Ona değer verildiğinde mutlu olur. Değer verilmezse mutsuz olurTBe38. Ağacın kökü olmaz ise o ağaç devrilir. Ağaç evin direği dalları da çocuklarıdır. Şayet kök sağlam değilse ne dalların, ne yaprakların, ne de ağacın*

meyvesinin bir anlamı olmaz. Ağacı büyük, heybetli sağlam eğer kökler iyi beslenir, sulanır, toprağı değiştirilirse o ağaç güzel, sağlam gözüktür. Bunun tam tersi olsa da o ağaç herkese kötü görünür. Kadın kadınlık merkezidir. Ailenin, sülalenin her şeyidirFAk21. Çiçek gibi ilgi ve sevgiye muhtaçtır. Eğer bu ilgi ve sevgi verilmezse çiçek gibi solar giderTBe7. Çok ince, narin ve kırılığandır. Gerekli ilgi ve alakayı görmediğinde çiçek gibi solar. Ancak bu ince ve narinlik karşındakini zor duruma sokar TBe22.Güzel olmasa bile etkili, kıymeti vardır. Bazı çiçeklerde şekil olarak güzel değildir. Belki ama kokusu güzeldir ya da bir derde iyi gelir insanı rahatlatır. KıymetlidirSCk101.Kadınlarda çiçek gibi dışarıdan en ufak bir etki aldığıında kırılmalık özelliğı gösterir, incinir. Çiçeğı gördüğünde duyduğun mutluluğı onları görünce de duyarsınFBk12. Kadın etrafına hep huzur verir ama ilgi duyarsa. İlgi duymazsan bir çiçek gibi solarRe5. Suyu çok verirsen çürür, az verirsen korur. İlgiilenirsen tomurcuk açar, ilgilenmezsen olduğı gibi kalırRk11.Akılın alamayacağı kadar genişdir. Milyonlarca gökyüzü, gezegen, yıldız,...gibi bir çok şeyi barındırır. Kadının da sabrı, saygısı ve sevgisi öyledir. Ne yaşarsa yaşasın, ne yara alırsa alsın susar ve bununla yaşamayı bilir. Bir annenin çocuğına verdiğı sevgisi ve şefkati ölçülemeyecek kadar çoktur. Aynı gökyüzünün sonsuzluğı gibi.FAk13.Kimseye benzemeyen doğallığı, berraklığı vardırTBk15. Hayat onsuz olamazTBe33. Onsuz yaşayamazsınız. Çok önemser ve ihtiyacınızdan fazla kullanırsanız çekilmez bir hal alırTBe41.Bir ağacın büyümesi, gelişmesi ve meyveler verebilmesi için su ve mineral

Tablo 5
Otorite Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar											
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik			
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E		
1	Aile reisi				1								
2	Başarının anahtarı		1										
3	Başkan	1											
4	Bel kemiğı	1											
5	Beyin		1			1							
6	Birleştirici	1											
7	Devlet										1		
8	Düzenleyici		1	1									
9	El					1							
10	İçişleri bakanı					1							
11	İmparatorluk				1								
12	İskelet						3						
13	Kahraman					1							
14	Kalp	2											
15	Şekil veren			1									
16	Temel			1	2								
17	Temel direk			1									
18	Yaratıcı					1							
19	Yöneticisi	1		1	1								
Toplam kişi sayısı		6	3	5	5	4	4	-	-	1	-		

ne kadar önemliyse, kadın da bir evde bunun gibidir. Erkeğin bütün ihtiyaçlarının karşılanması ve çocuklarının en iyi şekilde büyüyip gelişmesi için çalışırFAe31. İçinde bulunduğu artama uymayı bilen ve ona göre davranan tehlikeli bir canlıdır. Kullanmayı bilmeli kurtarıcı olduğu öldürücüdür deRe4.

Yukarıdaki açıklamalara bakıldığında kadınlarda erkeklerde kadınla ilgili hem olumlu hem de olumsuz açıklamalara yer vermektedirler. Burada da yine kadına hem onsun olunamayacağı hem de ona karşı dikkatli davranılması gereği belirtilmiştir. Erkeklerin açıklamalarında kadının erkek tarafından iyi idare edilmesi, korunması vb. gerektiğine yönelik imaları öne çıkarmaktadır.

Otorite kategorisinde ise toplamda 20 metafor 28 kişi tarafından üretilirken bunlar içerisinde 3'er kişiyle en çok "iskelet, beyin ve yönetici" metaforları üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar olumlu anlamlar çağrıştıran, kadını olmazsa olmaz konumuna koyan metaforlardır. Bu kategori ile ilgili metafor gerekçeleri aşağıda verilmiştir.

Yuvasını sağlıklı olduğunda dimdik ayakta tutar. Sağlığı bozulduğunda da yuvası zedelenir. FBe34. Beyin vücudu nasıl yönetiyorsa kadında o şekilde yönetir. Aslında biz bir erkek olarak kendimizi yuvayı yöneten, yuvanın direği zannederiz. Ancak bu sözün aksine de "yuvayı dışı kuş yapar" diye güzel bir deyim vardırFBe36. Evin her işini üstlenen kadındır. Yemek, ev işleri, bulaşık her şey ondan sorulur. Evde bir şey eksik olsa kadın bilir. Evin idaresi ondan sorulur. Çocukları çoğu sorumluluğu kadının üstündedirFBk11. Evin her işini üstlenen kadındır. Yemek, ev işleri, bulaşık her şey ondan sorulur. Evde bir şey eksik olsa kadın bilir. Evin idaresi ondan sorulur. Çocukları çoğu sorumluluğu kadının üstündedirFBk11. Kadın duygusaldır. Annedir. Aileyi oluşturur. Ailenin kalbidir. Kalp çalışmazsa ailede bozukluklar olur. Kalp vücudun en önemli organıdır. Kadın da ailenin en önemli bireyidir. TAK23. Kalp vücudumuzdaki en önemli organımızdır. Yaşam kalbin çalışmasına bağlıdır. Kadının olmadığı bir yerde yaşamda yoktur. Ayrıca kalp her türlü duyguyu, heyecanı yaşayan organdır. Kadında duygularıyla heyecanlarıyla hareket ederTAK25. Kadınlar özellikle evlendikten sonra gerek ev içinde gerekse ev dışında bütün sorumluluklarla ilgilenir. Aslında kadınların fedakarlıkları fazla gözükmez ama her şeyin başı onlardırSBk18. Bu gerekçelerden de anlaşılacağı gibi; aile için, ev için kadının olmazsa olmaz olduğu evi, aileyi kadının ayakta tutacağı belirtilirken, duygusallığı da vurgulanarak, heyecanlarına yenik düşebileceği belirtilmektedir.

Nesne kategorisine ilişkin verilere bakıldığında toplamda 17 metafor 25 kişi tarafından üretilmiştir. Bu metaforlar içinde en çok 3'er kişiyle "yemek ve kitap metaforları üretilmiştir. "sigara" metaforu dışındaki tüm metaforlar olumlu anlamdaki metaforlardır.

Nesne kategorisindeki gerekçeler şu şekildedir: Kalem, Her şeyi yazıp çizen odur. Karalamayı da bilir, mis gibi kokan güller, çiçekler de çizebilir. Zamanı geldiğinde her şeyi resme döker. Zamanı geldiğinde hiç eskimeyecek izler bırakır. Öyle yazılar (çocuklar) bırakır ki yıllarca okunur. Öyle notalar yazar, öyle resimler çizer ki yıllar geçse de aynı düzende aynı şekilde kalabilirFAk8.Şarap, Gün geçtikçe güzelleşir, yılların aksineFBe32. İnsanlar yaşamlarını sürdürebilmek için beslenmeye ihtiyaç duyarlar. Beslenmede ağız tadı ön plandadır. Eğer yemek tuzsuz ise tadına varamayız

Tablo 6
Nesne Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar									
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik	
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
1	Altın					1					
2	Araba							1			
3	Çanta	1									
4	Elmas			1							
5	Göz		1								
6	Kalem					3					
7	Katalog							1			
8	Kitap	1	1				1				
9	Pusula		1								
10	Saat							1			
11	Sabun		1								
12	Sigara	1									
13	Şarap	1					1				
14	Şemsiye			1		1					
15	Terazi									1	
16	Tuz						1				
17	Yemek	1					1			1	
Toplam kişi sayısı		5	4	2	-	5	4	3	-	2	-

ve bize yayvan gelir. Kadında tuz gibidir. Hayatımıza tat verir. Tek düzelikten kurtulmamızı sağlar. Kadın olmasa biz olmazdıkFBe38. Kitap, İçinde güzel şeylerde bulunur, kötü şeylerdeRk18. Şemsiye, Ailesini her türlü zorluğa, her türlü güçlüğü karşı en güzel şekilde korur ve kendinin yıpranacağını bile bile SDk52. Nesne kategorisinde yapılan açıklamalarda da kadının olmazsa olmaz bir varlık olduğu, zamana meydan okuduğu, hayatın tadı tuzu olduğu belirtilmektedir.

Tablo 7
Niteleme Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar									
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik	
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
1	Âdemi cennetten eden Havva					1					
2	Ağaç kökü					1					
3	Angut					1					
4	Anlaşılmaz varlık				1						
5	Anne	2	1	5	4	5		1		1	
6	Ayrıntı	1									
7	Baş tacı			1							
8	Bilgisayardaki ana kart	1									
9	Çınar					1					
10	Çocuk	1				1					
11	Çok bilinmeyenli denklem		1		1						
12	Değerli	1		1							
13	Dikenli gül		1								

Tablo 7

Niteleme Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar									
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik	
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E
14	Duygusallık	1				2					
15	Elmanın iki yarısı				2						
16	En iyi arkadaş	1									
17	Eş				1						
18	Faydalı				1						
19	Fedakâr	1		3						1	
20	Gelecek	1									
21	Gerekli		1								
22	Güzellik			1							
23	Hassas					1					
24	Hastalık		1								
25	Hayat arkadaşı	1	1				1				
26	Hayatın yarısı				1						
27	Her şey			1	1						
28	Hisleri belli olmayan			1							
29	Hizmetçi									1	
30	İnce ruhlu					1					
31	İstanbul			1							
32	Kadın		1								
33	Karanlık							1			
34	Karmaşık			1							
35	Kırmızı oje					1					
36	Koltuk değneği										1
37	Köle					1					
38	Kutsal			1							
39	Kutsal bir varlık					1					
40	Merhamet	3									
41	Meyveli ağaç					1					
42	Muhalefet partisi						1				
43	Mutluluk veren	1									
44	Naz yapan				1						
45	Nefes almak	1									
46	Nimet			1							
47	Olmazsa olmaz				2						
48	Sihirli değnek				1						
49	Şefkat kahramanı				1						
50	Tamamlayan				1						
51	Tedirgin					1					
52	Toplumun geleceği			1							
53	Uçurum	1									
54	Ütanma duygusu		1								
55	Vatan	1			1						
56	Vazgeçilmez			3							
57	Vefa timsali			1							
58	Yapı taşı	1			1						
59	Yaşam kaynağı	1					1				
60	Yaşama yardımcı	1									
61	Yaşamak				1						
62	Yuva			1							
63	Zalim		1								
Toplam kişi sayısı		21	9	23	21	19	3	1	1	2	2

Niteleme kategorisinde 63 metafor 102 kişi tarafından üretilmiştir. Kategoriler içerisinde en çok metafor niteleme kategorisindedir. Bunlar içerisinde 19 kişiyle “anne” metaforu öne çıkmaktadır. Diğer metaforlar 1-2 ve 3’er kişi tarafından üretilmiştir. Bunlar içerisinde “zalim, uçum, tedirgin, naz yapan, muhalefet partisi, köle, karmaşık, karanlık, hizmetçi, dikenli gül, anlaşılmaz varlık, Âdemi cennetten eden Havva ve angut” metaforları olumsuz bakışı ortaya koymaktadır. Bu metaforların açıklamaları da aşağıda görüldüğü gibi olumsuz ifadeler içermektedir.

Anne, şikâyet etmeden evin her işini yapar. Çocukları için elinden geleni ardına komaz. Yoksulsa yoksulluktan şikâyet etmez. Varlıklısı har vurup harman savurmaz. Evin reisinin sağ koludur. Evin direğinin dayanağıdır. Olmazsa olmazlardandırTAe31. Şefkat abidesidirTBk4. Sahip olur ve korumaya çalışır. Üzerine titrer. Yaşama sınıksız bağlıdır. Hayatını bilerek yaşarSBk24. Hayat arkadaşı, Evlendiği zaman yeni bir yuvadadır. Kocasıyla birlikte yeni bir hayatta baş başa kalmıştır. Tüm zorluklara beraber başa çıkar. Yeni bir hayatla baş başa kalmıştır. Çocuklarına bakıp büyütür. Gerekliğinde zor durumda olan kocasına yardım olsun diye çalışırTBk28. Yapı taşı, Aile açısından kadın her şeydir. Bir kadının kocası öldüğünde yıllarca yalnız yaşayabilir ama erkek eşi öldükten sonra evlenirTBe23. Vatan, Sıcak bir kucacı vardır. Evlatları ve eşine kol kanat acar. Vatan olmadan millet olmaz. Kadın olmadan aile olmaz ya da ayakta duramaz. Vatan gibi uğruna savaşanları vardır sevdikleri tarafından. Nasıl ki vatanından ayrı yaşayamasa bir insan; kocası karısından, çocukları da annesinden ayrı yaşayamaz TAK1.

Tablo 8

Soyut Kategorisine İlişkin Metaforların Görünümü

Sıra No	Metafor	Sınıflar										
		Türkçe		Sosyal bilgiler		Fen bilgisi		Resim		Müzik		
		K	E	K	E	K	E	K	E	K	E	
1	Aşk				1							
2	Bağlılık				1							
3	Başarı			1								
4	Beyaz	1										
5	Can			1		1						
6	Cennet	1		2								
7	Değişken			1								
8	Dilek	1										
9	En değerli parça				1							
10	Güzellik				1							
11	Her şey	1			2	1						
12	İhtiyaç			1								
13	Masum			1								
	Hayat		1	4	1							
14	Melek	1			2	1	1	2				1
15	Namus			1	1							
16	Nefes	1	1		1							
17	Püf noktası							1				
18	Sevgi				1							
19	Sır		1			1	1					
20	Sorumluluk			1								
21	Şefkat			1								
23	Şeytan	2	4	1		1	2	3	2	2	1	
Toplam kişi sayısı		8	6	11	11	3	5	7	2	2	2	

Niteleme kategorisindeki gerekçelerde de diğerlerinde olduğu gibi kadının kocası ve evi için vazgeçilmezliği vurgulanmaktadır. Genel anlamda anne metaforunun öne çıkmasında ise toplumsal yapıda kadına biçilen annelik rolüyle yakından ilgilidir.

Soyut kategorisi ile ilgili tabloya bakıldığında ise niteleme kategorisinden sonra 23 metaforla en çok bu kategoride metafor üretildiği görülmektedir. Toplamda 63 kişinin 23 metafor ürettiği görülmektedir. Yine toplamda 18 kişiyle şeytan, 8 kişiyle melek ve 4 kişiyle de her şey metaforu üretilmiştir. Sosyal bilgilerde erkeklerin dışında tüm bölümlerde hem kadın hem de erkeklerde şeytan metaforunun üretilmiş olması manidardır.

Soyut kategorisi ile ilgili gerekçeler: Melek, Annedir. Anne olmak demek karşılıksız fedakârlık yapmak demektir. Bu özellikte ancak meleklerde bulunurTAk12. Saf kalpli iyimserdirFBk20. Bazen öldürür, bazen de yaşatır. Kimi zaman tek cümlesi dünyalara bedeldir. Kimi zaman da tek cümlesi dünyaları yıkanırFBe25. Cennet annelerin ayakları altındadır. Sabırlıdır. Çok büyük sorumlulukları vardırRk21.

Melek benzetmesinde; Bazen öldürür, bazen de yaşatır. Kimi zaman tek cümlesi dünyalara bedeldir. Kimi zaman da tek cümlesi dünyaları yıkanırFB25. Cennet, İçinde çocukları ile ilgili hiç kötü şey barındırmaz. Cennetin içinde nasıl ki hep iyi şeyler varsa, kadında çocuğuna hep iyi şeyler beslerTBk25. Cenneti elde etmek için ne kadar uğraşsaksak kadın içinde aynı şekilde uğraştığımızda mükafatını alırız. Çünkü kadınlar kendilerine nasıl davranılırsa karşılığını o yönde verirSBk20). Her isteğini yaparsın yüzüne güler. Eğer her isteğinin yüzde doksan dokuzunu yap yüzde birini yapma seni bırakıp gider.R1. Erkeğini istediği yönde değiştirmek için her şeyi yapar. En iyisi bile mutlaka bir şeyler yaparM18. Kıskançtır, fesattır, dedikoducudur. Birbirlerini kıskanırlar, çekemezler. Birbirlerinin arkasından atıp tutarlar. İnsanların arkasından gybet etmek onlar için vazgeçilmez duygudur. Kadının en büyük düşmanı yine kadındırFAk23. Sinirlendiği yada çekemediği bir durum olduğu anda her şeyi bir kalemde silip hayatına devam ettiği için şeytandır sürekli birbirlerine kötülük, kıskançlık vs. beslediği anda şeytandan daha tehlikeli olurlar. Şair demiş ki “Allahım şeytanı yarattın neden kadını yarattın, kadını yaratacaktın neden şeytanı yarattın...” ama unutulmaması gereken tek husus şeytan da bir melektirFBe28.

Şeytan metaforunu hemen her bölümden hem kadınların hem de erkeklerin üretmiş olması manidardır. Korkulmak, çekinilmesi gereken bir varlık olarak vurgulanan kadının, aynı zamanda erkek üzerinde mutlak hakimiyetinin olduğu da ifade edilmeye çalışılmıştır.

Sonuç ve Tartışma

Araştırmaya eğitim fakültesi Türkçe, Sosyal Bilgiler, Fen Bilgisi, Resim İş ve Müzik öğretmenliği programlarında okuyan ikinci sınıf öğrencilerinden toplam 296 öğrenci katılmıştır. En çok metafor sosyal bilgiler ve fen bilgisi, daha sonrada Türkçe öğretmenliği öğrencileri tarafından üretilmiştir. Araştırmaya katılma oranlarına bakıldığında durum normal gözükmektedir. Çünkü bu bölümlerde araştırmaya katılan öğrenci sayılarındaki sıralamada aynı şekilde olmaktadır. Tüm bölümler toplamında üretilen metafor sayısı ise 234'tür.

Araştırma sonunda üretilen metaforlar gruplamaya tabi tutulduğunda “canlı, otorite, tabiat, nesne, soyut ve niteleme” olmak üzere altı kategoride toplanmıştır. Kategoriler içerisinde en çok niteleme, en az canlı kategorisinde metafor üretilmiştir. Aynı kategoriler evli bireyler üzerinde yapılan (yayın aşamasında olan) çalışmamızda da oluşturulmuş olup en az “canlı”. En çok da niteleme kategorilerinde metafor üretilmiştir.

Canlı kategorisinde “kuş” metaforu dışında üretilen metaforların hepsi olumsuzluk çağrıştıran metaforlardır. Fen bilgisi öğretmenliğinde 2 kişi “kuş” metaforunu üretirken diğer 6 metafor her bölümden birer kişi tarafından üretilmiştir. Toplamda da en çok 6 kişiyle “kuş” metaforu üretilmiştir.

Tabiat kategorisinde toplam 19 metafor 69 kişi tarafından üretilmiştir. Tüm bölümlerde toplamda 22 kişiyle “çiçek-gül ve 12 kişiyle su” metaforu üretilmiştir. Çiçek-gül metaforunu 7 kişiyle Türkçe öğretmenliğinde kadınlar üretmiştir. Kişi sayısına göre en az metafor tabiat kategorisinde üretilmiştir. Yani öğrenciler tabiat kategorisindeki metaforlar üzerinde daha çok birleşmektedirler denilebilir.

Otorite kategorisinde ise toplamda 20 metafor 28 kişi tarafından üretilirken bunlar içerisinde 3’er kişiyle en çok “iskelet, beyin ve yönetici” metaforları üretilmiştir. Bu kategoride üretilen metaforlar olumlu anlamlar çağrıştıran, kadını olmazsa olmaz konumuna koyan metaforlardır. Nesne kategorisinde toplamda 18 metafor 25 kişi tarafından üretilmiştir. Bu metaforlar içinde en çok 3’er kişiyle “yemek ve kitap metaforları üretilmiştir. “sigara” metaforu dışındaki tüm metaforlar olumlu anlamdaki metaforlardır. Kategoriler içerisinde kişi sayısına göre üretilen metafor sayısının en fazla olduğu kategori otorite ve nesne kategorisidir.

Niteleme kategorisinde 63 metafor 102 kişi tarafından üretilmiştir. Kategoriler içerisinde en çok metafor niteleme kategorisindedir. Bunlar içerisinde 19 kişiyle “anne” metaforu öne çıkmaktadır. Diğer metaforlar 1, 2 ve 3’er kişi tarafından üretilmiştir. Bunlar içerisinde “zalim, uçum, tedirgin, naz yapan, muhalefet partisi, köle, karmaşık, karanlık, hizmetçi, dikenli gül, anlaşılmaz varlık, Âdemi cennetten eden Havva ve angut” metaforları olumsuz bakışı ortaya koymaktadır. Bu metaforların açıklamaları da olumsuz ifadeler içermektedir. Sonuç olarak çiçek-gül be anne metaforları öne çıkmaktadır. Buradan da kadının annelik rolü ön plana çıkarılmakta olup, anne imgesinin kadınla özdeşleştirildiği söylenebilir.

Soyut kategorisinde ise 18 kişiyle şeytan metaforunun üretilmesi oldukça manidardır. Ayrıca kadın ve erkeklerin şeytan metaforunu üretme oranları da birbirine yakındır.

Genel bir değerlendirme yapıldığında, canlı kategorisinde olumsuzluk çağrıştıran metaforlar üretilirken bu metaforların açıklamalarında da olumsuzluklar yer almaktadır. Diğer kategorilerde ve açıklamalarında, kadına daha çok anne rolü biçilmekte, kocasına ve evine karşı sorumluluklarına yer verilmektedir. Kadın

olmadan erkeğin evini idare edemeyeceği, çocukların ve evin idaresindeki önemi belirtilmektedir. Aynı zamanda, kadının isteyince yapamayacağı hiçbir şeyin olmadığı, erkeği kontrol altında tutarak ona istediğini yaptırabileceğini dolayısıyla şeytanla özdeşleştirildiğini söylemek mümkündür.

Literatür taramalarında kadın metaforuyla ilgili çalışmalara fazla rastlanmadığı söylenebilir. Bu nedenle yapılan diğer çalışmalarla karşılaştırma mümkün olmamıştır. Sözer ve Özkan'ın (2013) öğretmen adayları üzerinde yaptığı çalışmada Öğretmen adaylarının ürettikleri metaforlar, olumlu çağrışımlar uyandırır da gerekçelerinde olumsuz açıklamalara rastlandığı belirtilmektedir.

Otorite metaforunda öne çıkan imgelerin halk arasında, kimi zaman olumlu kimi zaman ironik bir şekilde kullanılan benzetmelerden kaynaklandığı düşünülebilir. Genel olarak bir değerlendirme yapıldığında; kadınla ilgili üretilen metaforların iki yönünün olduğu görülmektedir. Hem olumlu hem de olumsuz yönün öne çıkarılmasında ise kadının bulunduğu ya da ona sunulan imkanların önemli olduğudur. Buradan da kadının, her insanda olduğu gibi olumlu ve olumsuz yönlerinin bulunduğu, hangisinin öne çıkacağına ise yaşadığı ortam ve birlikte olduğu kişiler ki burada özellikle de erkeklerin etkisi dolaylıda olsa ortaya çıkmaktadır. Bu durum birey olarak sadece kadına mı mahsustur yoksa erkek içinde mi böyledir sorusunun cevabı için benzer araştırmaların erkekler içinde yapılması önemli olsa gerek. Fakat erkek egemen toplumlarda, sosyal yaşamın etkisiyle kadın algısında olumsuz anlamda bir önyargının varlığı da göz önüne alınmalıdır.

Metaforlar içerisinde 19 kişiyle en çok anne metaforunun üretilmesinde Türk toplumsal yapısında anneye verilen değerden kaynaklanabileceği gibi, katılımcıların üniversite 2. sınıfta olması ve ailelerinden ayrı olmalarının etkisiyle olduğu düşünülebilir. Ayrıca her kadının bir gün anne olacağı, kadının çocuk doğurmak ve yetiştirmek gibi önemli bir işlevinin çok önemsendiği, çocuk yetiştirmede anneye verilen rollerin kutsallığı önemli olmaktadır. Cennet annelerin ayakları altındadır, her başarılı erkeğin arkasında bir kadın-anne vardır, kadın erkeği vezirde eder rezilde eder sözleri bu algının yerleşmesinde etkili olabilmektedir.

Üretilen metaforlar içerisinde öne çıkan ve doğrudan olumsuzluk içeren şeytan metaforunun sosyal bilgiler dışında her bölümde üretilmiş olması da manidardır. Sosyal bilgiler öğretmenliğinde üretilmemesi, bu bölüm dersleri içerisinde değerlerle ilgili içeriğin yer alması hatta bu konuda derslerin okutulması, aile ile ilgili derslerin yer almasının etkisinin olduğu söylenebilir.

EXTENDED ABSTRACT

Determination of Second Year Education Faculty Students' Perceptions about the Concept of Women*

Recep Özkan¹

Abstract

This study aimed to determine the mental images of students in the Education Faculty about the concept of "woman." The study employed phenomenological design, a qualitative research method, and was conducted with 296 students (107 male and 189 female) from the departments of Turkish, Social Studies, Science, Arts and Music Education. A total of 243 metaphors were created, with more metaphors developed by students from the Social Studies, Science and Turkish Education departments. The metaphors developed by the students were evaluated under six categories: living, authority, nature, object, abstract and attribution. The highest amount of metaphors was created in the attribution category, and the least was created in the living category. In the living category, all the metaphors except "bird" evoked negative meanings. In all categories, "mother," "flower-rose" and "water" metaphors were common. Although most of the developed metaphors evoked positive meanings, the students assigned negative meanings in the description part, starting with the word "because." The metaphors developed under the authority category evoked positive meanings; these described women as essential. Under the object category, the most developed metaphors were "food" and "book." In this category, all metaphors except "cigarette" had positive meanings.

Keywords

Metaphor • Woman • Education faculty • Phenomenology • Social structure

* An earlier version was presented at "24th National Science Conference," a conference held at Omer Halisdemir University, Niğde, Turkey, April 2015.

Corresponding Author

1 Recep Özkan (Assoc. Prof.)
Department of Educational Sciences, Niğde
Ömer Halisdemir University, Niğde Turkey.
Email: recepozkan33@hotmail.com

The purpose of the study was to determine the mental images (metaphors) of second-year Education Faculty students on the concept of “woman.” In line with this purpose, the answers to these following questions were sought: 1. What are the students’ metaphors regarding the concept of woman? 2. Under which conceptual categories can the students’ metaphors regarding the concept of woman be grouped? 3. Do the metaphors provided by the students regarding the concept of woman differ regarding their sex? 4. Do the metaphors provided by the students differ regarding their majors? There are few studies in the literature on metaphors regarding the concept of woman. Therefore, a comparison with other studies was not possible. Sözer and Özkan’s (2013) study conducted with teacher candidates determined that while the metaphors provided by the teacher candidates were positive, the reasons given for the metaphors included negative explanations. This shows similarity to the results from Özkan’s studies “Examination of Married Individuals’ Metaphors Regarding the Concept of Woman” (2015) and “Determining Pedagogical Formation Program Students’ Metaphors Regarding the Concept of Woman” (2017).

Method

The study employed, phenomenological design, a qualitative research method. The study was conducted with 296 (107 female, 189 male) students from the following departments of the Faculty of Education: 83 (50 female, 33 male) students from Turkish Language Teaching; 100 (55 female, 45 male) students from Social Studies Education; 69 (49 female, 20 male) students from Science Education; 26 (21 female, 5 male) students from Painting Education; and 18 (14 female, 4 male) students from Music Education.

At the data collection stage, a form including the statement “Woman is like ... because ...” was distributed to the students, who were asked to fill in the blanks in the statement within 20 minutes. They were asked to write one mental image in the “Woman is like ...” statement and express their thoughts by focusing on the metaphor they provided. The forms filled out by the participants were sorted according to their sex and their majors. All the forms were numbered and classified, and categories were created according to the metaphors obtained during this classification: living being, authority, nature, object, abstract and attribution categories according to sex. While creating the categories, the concepts identified by the participants were further classified by the researcher. Then, the categories formed after the pre-classification were given their final forms by opinions of two educational sciences experts and two Turkish language experts. With reference to forms filled out by each student, the metaphors and their explanations were listed under main headings. The sequence numbers given to the metaphors during the first classification were written at the end of the explanations. Information from these forms was entered, on a computer, into

a table according to sex. The metaphors were grouped under the same conceptual categories by their common characteristics. In order to ensure the reliability of the study, the data obtained by processing all the forms on the computer was first grouped under categories, and then expert opinions were sought. In the analysis of the forms, participants' statements in the "because" section were classified by directly quoting them without changing anything. While examining the forms, certain statements that could not be understood were corrected, but elements such as punctuation and accent were not changed. Finally, the categories were tabulated, and interpretations were made on the numerical data.

Findings

The total number of metaphors created by all the departments was 234. The highest number of metaphors came from the Social Studies Department (73), followed by the Science Education Department. Under the living being category, seven different metaphors were provided by 15 participants. Under the nature category, 19 metaphors were provided by 69 students. Under the authority category, a total of 20 metaphors were produced by 28 people. Among these, the metaphors of "skeleton," "brain" and "administrator" were created the highest number of times (by three people). When the object category was examined, it was determined that a total of 17 metaphors were provided by 25 people. As with the explanations given in the other categories, those under the attribution category emphasize that women are indispensable to their husbands and households. In general, the reason why the "mother" metaphor came to the forefront is closely related to the role attributed to the women by the social structure. When the abstract category was examined, it was shown that this category provided the most metaphors (23) after the attribution category.

Results and Suggestions

The metaphors provided by the participants were grouped under six categories: living being, authority, nature, object, abstract and attribution. The highest number of metaphors was created under the attribution category, and the least was created under the living being category. In the living being category, all the metaphors created except "bird" had negative connotations. In the nature category, 22 students from all departments produced the "flower-rose" metaphor, and 12 students provided the "water" metaphor; the "flower-rose" metaphor was created by seven females from the Turkish Language Department. The least metaphors according to the number of people were produced in the nature category. In the authority category, the "skeleton," "brain" and "administrator" metaphors were given the highest number of times. The metaphors created in this category have positive connotations and are those metaphors that suggest women are indispensable. In the object category, "food" and "book" metaphors were produced the

most often. Other than the “cigarette” metaphor, all have positive connotations. In the abstract category, it is meaningful that the “devil” metaphor was produced by 18 people, and it was produced by an almost even ratio of females to males.

The dissemination of studies on the concept of woman in different disciplines is important in terms of determining individual opinions. Thus, it is believed that conducting such studies in different fields will provide important data. In addition, conducting this study with participants in the first year and again in their last year of university education could be important to determine how much students' experiences change during their university years.

Kaynakça/References

- Aksoy, M. (2003). *Geleneksel sonrası toplum üzerine*. İstanbul: Açık Kitapları.
- Altundemir, M. E. (2012). Kalkınma planlarından eğitime bakış: Kamusal mallar teorisi perspektifinden. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 8(1), 94–105.
- Ankan, G. (1997). Ataerkillik kavramıyla ilgili sosyolojik tartışmalar. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(1-2), 1–25.
- Arslan, M. M. ve Bayrakçı, M. (2006). Metaforik düşünme ve öğrenme yaklaşımının eğitim-öğretim açısından incelenmesi. *Millî Eğitim Dergisi*, 171, 100–109.
- Başarır, F. ve Sarı, M. (2015). Kadın akademisyenlerin “kadın akademisyen olma” ya ilişkin algılarının metaforlar yoluyla incelenmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 5(1), 41–51.
- Berkes, N. (1997). *200 yıldır neden bocalıyoruz*. İstanbul: Cumhuriyet Yayınları.
- Büyükaşlan, M. A. (1995). Toplumsal kalkınma ve eğitim. *Eğitim Yönetimi*, 1(4), 1–10.
- Büyükdüvenci, S. (2000). *Felsefeye eğitilim*. Ankara: A Yayınevi.
- Can, N. (2008). Okul yöneticilerinin yönetimde cinsiyet faktörüne ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 35–41.
- Cerit, Y. (2008). Öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin müdür kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin görüşleri. *Eğitim ve Bilim*, 33(147), 3–13.
- Cerit, Y. (2008). Öğretmen kavramı ile ilgili metaforlara ilişkin öğrenci, öğretmen ve yöneticilerin görüşleri. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 6(4), 693–712.
- Çelikten, M.** (2006). Kültür ve öğretmen metaforları. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 269–283.
- Çetin, B. (2014). *Eğitim ve kalkınma ilişkisi: Türkiye örneği* (Yüksek lisans tezi, Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Karaman). <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/> adresinden edinilmiştir.
- Çubukçu, H. ve Sivashgil, P. (2005). 7. Sınıf İngilizce ders kitaplarında cinsiyet kavramı. *Ankara Üniversitesi TÖMER Dil Dergisi*, 137, 7–17. <http://dergiler.ankara.edu.tr/dergiler/27/762/9663.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Doğan, İ. (2009). *Eğitim sosyolojisi: Kavramlar sorunlar*. Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Döş, İ. (2010). Aday öğretmenlerin müfettişlik kavramına ilişkin metafor algıları. *Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(3), 607–629.

- Giddens, A. (2000). *Elimizden kaçıp giden dünya* (O. Akınay, Çev.). İstanbul: Alfa Yayınları.
- Gülaçtı, N. (2012). Sanatsal bir obje olarak kadın ve bazı toplumlarda kadına bakış. *İDİL*, 1(2), 76–91.
- Gündüz A. (2012). Tarihî süreç içerisinde Türk toplumunda ve devletlerinde kadının yeri ve önemi. *International Journal of SocialScience*, 5(5), 129–148.
- Güngör, E. (1990). *Türk kültürü ve milliyetçilik*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- İçli, T. ve Ögün, A. (1988). Sosyal değişme süreci içinde kadın suçluluğu. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 17–32.
- Kararımak, Ö. ve Güloğlu, B. (2012). Metafor: danışan ve psikolojik danışman arasındaki köprü. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(37), 122–135
- Kaya M. F. ve Tomal N. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programının sürdürülebilir kalkınma eğitimi açısından incelenmesi. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 49–65.
- Kaymaz, İ. Ş. (2010). Çağdaş uygarlığın mihenk taşı: Türkiye’de kadının toplumsal konumu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 46, 333–366.
- Küçükler, E. (2012). Türkiye’de kalkınma planları kapsamında yapılan eğitim planlarının analizi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(1), 9–26.
- Merter, F. (2007). Kızların okullaşması açısından bazı Avrupa Birliği topluluğu üyesi ülkeler ve Asya ülkelerinin karşılaştırılması. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 221–244.
- Özcan, M. B. ve Canan, D. (2011). Farklı lise türlerine göre öğretmen ve öğrencilerin okul kültürü metaforu algıları. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(2), 106–126.
- Özkan, R. (2009, October). *The women figure in primary school course books*. Paper presented at the International Multidisciplinary Womens’ Congress, Dokuz Eylül University, İzmir, Turkey.
- Özkan, R. ve Taşkın, M. A. (2014). İlköğretim öğrencilerinin vatan olgusuna ilişkin algılarının belirlenmesi. *Journal of History School*, 7(XVII), 889–906.
- Özkan, R. (2015, Nisan). *Evlü bireylerin kadın olgusuna ilişkin algılarının incelenmesi*. 1. Uluslararası Çukurova Kadın Çalışmaları Kongresi’nde sunulan bildiri, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Özpolat, A., & Yıldırım, M. (2009, June). In developing countries, relationship between women’s education and growth. Paper presented at Econanadolu 2009: Anadolu International Conference in Economics, Eskişehir, Turkey. Retrieved from http://econ.anadolu.edu.tr/fullpapers/Ozpolat_Yildirim_econanadolu2009.pdf
- Özpolat, A. (2010). *Gelişmekte olan ülkelerde kadın eğitimi ve kalkınma ilişkisi Türk kadın ekonomistler topluluğu* (Araştırma Notu 10-04 MART 2010). Turkish Women Economists Society.
- Öztürk, Ç. (2007). Sosyal bilgiler, sınıf ve fen bilgisi öğretmen adaylarının ‘coğrafya’ kavramına yönelik metafor durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 55–69.
- Rousseau, J. J. (1999). *Toplum sözleşmesi* (A. Erenuluğ, Çev.). Ankara: Öteki Yayınevi.
- Saban, A. (2009). Öğretmen adaylarının öğrenci kavramına ilişkin sahip oldukları zihinsel imgeler. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(2), 281–326.
- Saban, A. (2004). Giriş düzeyindeki sınıf öğretmeni adaylarının öğretmen kavramına ilişkin ileri sürdükleri metaforlar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2, 135–155.
- Sağ, V. (2001). Tarihsel süreç içerisinde Türk kadını ve Atatürk. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 2(1), 9–23.

- Salihođlu, H. (1988). Almanya'da on dokuzuncu yüzyıldaki kadın hakları tartışmalarına bir bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 33–47.
- Sözer, M. A. ve Özkan R. (2014). Öğretmen adaylarının kadın olgusuna ilişkin algılarının belirlenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 264–278.
- Taş, U. ve Yenilmez, F. (2008). Türkiye'de eğitimin kalkınma üzerindeki rolü ve eğitim yatırımlarının geri dönüş oranı. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(1), 155–186.
- Ünal, A. ve Ünal, E. (2010). Öğretmen ve öğrencilerin rehber öğretmeni algılamalarına ilişkin bir durum çalışması. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 7(2), 919–945.
- Yapıcı, M. (2003). Sürdürülebilir kalkınma ve eğitim. *AKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(1), 225–230.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2006). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (5. basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

